

Початкова школа і сучасність

№2(18) ЛЮТИЙ
2016

**Повторення вивчених букв.
Закріплення вміння писати вивчені
букви. Розвиток зв'язного мовлення**
Урок письма, 1 клас

**Утворення і назви чисел від 40 до 89.
Розв'язування простих і складених задач**
Урок математики, 2 клас

**Тарас Григорович Шевченко
у прислів'ях і приказках**
Інформаційний проект для учнів 3-4 класів

**Складання і розв'язування задач
на пропорційне ділення.
Розв'язування виразів на сумісні дії**
Урок математики, 4 клас

Подих весни
Сценарій свята 8 Березня

**Суб'єкт-суб'єктний аспект
професійно-педагогічного
спілкування**

**ПЕРЕДПЛАТНИЙ
ІНДЕКС 86516**

ВИДАВНИЦТВО
«БІЛИЙ ТИГР»

Початкова школа і сучасність

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Виходить щомісяця

№ 2 (18) ЛЮТИЙ 2016

Заснований у вересні 2014 р.

ЗАСНОВНИК

ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «БІЛИЙ ТИГР»

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Світлана МАРТИНЕНКО,

ДОКТОР ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР,
ЗАВІДУВАЧ КАФЕДРИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
ТА МЕТОДИК ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН
КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Надія БІБІК,

ДОКТОР ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР,
ДІЙСНИЙ ЧЛЕН НАПН УКРАЇНИ,
ПРОВІДНИЙ НАУКОВИЙ СПІВРОБІТНИК
ЛАБОРАТОРІЇ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
ІНСТИТУТУ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ

Марія БРАТКО,

КАНДИДАТ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ДОЦЕНТ,
ДИРЕКТОР УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО КОЛЕДЖУ
КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Алла ЖУКОВА,

КАНДИДАТ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ДИРЕКТОР
ГІМНАЗІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН № 323 м. Києва

Василь ЖУКОВСЬКИЙ,

ДОКТОР ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»

Олена МАТВІЄНКО,

ДОКТОР ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР,
ЗАСТУПНИК ДИРЕКТОРА З НАУКОВОЇ РОБОТИ
ІНСТИТУТУ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Тетяна ПУШКАРЬОВА,

КАНДИДАТ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК,
ДИРЕКТОР СКАНДИНАВСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ
ДАРНИЦЬКОГО Р-НУ м. Києва

Ольга СЛОНЬОВСЬКА,

КАНДИДАТ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР
ПРИКАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

Лариса СОЛОВЕЦЬ,

КАНДИДАТ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК,
ВІДМІННИК ОСВІТИ УКРАЇНИ,
ЗАСЛУЖЕНИЙ ВЧИТЕЛЬ УКРАЇНИ,

Людмила ХОРУЖА,

ДОКТОР ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР,
ЗАВІДУВАЧ КАФЕДРИ ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ
КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Ірина ШАПОШНИКОВА,

КАНДИДАТ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР,
ЗАВІДУВАЧ КАФЕДРИ ПЕДАГОГІКИ І МЕТОДИКИ
ПОЧАТКОВОГО НАВЧАННЯ ІНСТИТУТУ ПЕДАГОГІКИ
ТА ПСИХОЛОГІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Віктор ЮРЧЕНКО,

КАНДИДАТ ПСИХОЛОГІЧНИХ НАУК, ДОЦЕНТ,
ДИРЕКТОР ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ
КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

ЗМІСТ

МОВОЮ НАУКИ

Світлана МАРТИНЕНКО

Суб'єкт-суб'єктний аспект професійно-педагогічного спілкування

2

Олена МАТВІЄНКО

Практичні рекомендації батькам і вчителям гіперактивної дитини

5

МЕТОДИЧНИЙ АРСЕНАЛ УЧИТЕЛЯ

Ірина АМІРІДІ

Аудіювання як вид мовленнєвої діяльності

9

Ольга КОМЕНДАНТ

Повторення вивчених букв. Закріплення вміння писати вивчені букви. Розвиток зв'язного мовлення

Урок письма, 1 клас

11

Олена ЙОВЕНКО

Звуки [Д], [Д'], позначення їх буквою «Де». Читання складів, слів

Урок навчання грамоти (читання), 1 клас

15

Олена ГАЛІК

Закріплення знань учнів про вивчені букви.

Списування з друкованого тексту

Урок навчання грамоти (письмо), 1 клас

19

Тетяна ЯЦУК

Дієслово. Прийменник

Завдання з української мови, 2 клас

21

Галина ДОБРОГОРСЬКА

Утворення і назви чисел від 40 до 89. Лічба в межах 89. Знаходження значень виразів, що містять дужки. Розв'язування простих і складених задач

Урок математики, 2 клас

22

Віра БАСАНСЬКА

А вже весна, а вже красна!

Урок позакласного читання, 2 клас

24

Ірина РЕШЕТОВА

Вправи і задачі на закріплення вивчених таблиць множення і ділення

Урок математики, 3 клас

27

Катерина СЛІПЧЕНКО

Слова, які звучать і пишуться однаково

Урок української мови, 3 клас

30

Лідія ПЕТРУШИНА

Тарас Григорович Шевченко у прислів'ях і приказках

Інформаційний проект для учнів 3–4 класів

33

Ірина ВОРОНІНА

Складання і розв'язування задач на пропорційне ділення. Розв'язування виразів на сумісні дії

Урок математики, 4 клас

36

Айна БУДЗИНСЬКА

Подих весни

Сценарій свята 8 Березня

15

41

СТОРІНКА ДІТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ

Твори про зиму учнів Введенської гімназії № 107 Подільського р-ну м. Києва

Укладено магістранткою Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка Марією МАГАС

44

РОЗВИВАЙСЯ З НАМИ!

Кросворд «Природні об'єкти Землі»

46

ЦЕ ЦІКАВО!

Цікаві факти

40

Практичні рекомендації батькам і вчителям гіперактивної дитини

Олена МАТВІЄНКО, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки і методики початкового навчання Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, м. Київ

Гіперактивність (синдром дефіциту уваги з гіперактивністю – СДУГ) виявляється у дітей з невластивою для нормального розвитку імпульсивністю, руховою розгальмованістю, відволіканням, неуважністю. Такі діти, як правило, не можуть зосередитися на одному предметі більш-менш тривалий час, не здатні завершити виконання поставленого завдання, недбалі в його виконанні. Продуктивність виконання завдання зазвичай низька. Часто спостерігається підвищена стомлюваність. Розумова діяльність дітей із СДУГ характеризується циклічністю: вони можуть продуктивно працювати протягом 5–15 хвилин, після чого їхній мозок «відпочиває» 3–7 хвилин, накопичуючи необхідну енергію для подальшої роботи. Стан стомлення супроводжується безпричинним роздратуванням, плаксивістю, істериками. Можуть спостерігатися

порушення просторової координації, що виявляється в руховій незграбності.

Незвичність поведінки цих дітей не є результатом поганого характеру, упертості або невихованості, як вважають багато дорослих. Швидше можна стверджувати, що це – специфічна особливість психіки, зумовлена як фізіологічними (порушення в певних структурах мозку, спадковість, патологія вагітності і пологів, інфекції й інтоксикації перших років життя), так і психосоціальними чинниками.

Які ж педагогічні поради в таких випадках можна дати?

Варто пам'ятати, що «некерована» дитина часто потребує співчуття і допомоги, а не конфронтації всіх учасників педагогічного процесу – батьків і педагогів з дитиною, педагогів і батьків між собою. Звісно, не всяке порушення дисципліни є ознакою активної

поведінки. Але в усіх без винятку випадках зробити «важку» дитину своїм другом набагато ефективніше, ніж оголосити їй війну.

Всім, хто працює з дитиною, важливо з'ясувати, чи доступні вимоги ставляться перед нею. Здебільшого дитина спроможна зосередитися протягом значно коротшого часу, ніж ми від неї вимагаємо. До того ж їй важче усвідомити поставлене перед нею завдання. Отже, щоб вона почала працювати, завдання треба поділити на коротші, які можна виконати за кілька хвилин. Фахівці радять під час виконання домашніх завдань ставити перед дитиною будильник, заведений спочатку на три-п'ять хвилин, і домовлятися, щоб вона намагалась не відволікатися, доки не пролунає дзвінок. Потому можна буде трішки відпочити, походити, а потім знову попрацювати кілька хвилин. Успіх буде лише тоді, якщо з дитиною вдасться домовитися про таку співпрацю. З часом тривалість робочого часу можна буде подовжити. Те ж саме стосується і розпорядку дня. Дитина мусить навчитися за сигналом неухильно виконувати належну дію: скласти свої речі, приготуватися до сну, вчасно лягти в ліжку.

У класі, працюючи з багатьма дітьми, педагогу важче, ніж батькам удома, надавати одній дитині стільки індивідуальної уваги. Та все ж дитину треба посадити за парту так, щоб можна було частіше до неї підійти, виокремити невелике за обсягом завдання, допомогти організуватися щодо його виконання. Дуже ймовірно, що таке завдання дитина виконає. Коли ж учень починає відволікатися, замість голосного зауваження (переважно це дає зворотний результат) краще підійти і покласти руку на плече, тихенько сказати, що робити далі.

Львівський психолог Олег Романчук, який написав цікаву книжку з питань корекції гіперактивного розладу з дефіцитом уваги у дітей, знайшов влучне порівняння такої дитини з людиною, що тільки-но починає навчатися водити машину. Вона - невпевнена, лише оволоділа всіма правилами дорожнього руху. Їй на кожному кроці загрожує аварія, якщо поряд не сидітиме інструктор, який контролюватиме її, аж поки виконання правил не автоматизується, реакції не стануть швидкими і точними. Таким інструктором для гіпердимамічної дитини і є дорослий. Часто йому буде дуже важко, та все ж трохи легше від усвідомлення того, що перед ним не зловмисник, а дитина, яка потребує допомоги.

Найкраще місце для такого учня в класі – у центрі, навпроти дошки, щоб у будь-яку хвилину він міг звернутися за допомогою до вчителя, а вчитель міг спостерігати за його поведінкою.

Залучаючи дитину до виконання того чи іншого навчального завдання, слід починати з

найпростішого, з яким вона легко впорається, або з повторення вже пройденого і відомого. Вихованець легко справиться із завданням, зрадіє, почуватиметься впевнено, прагнучим зосередитись, охоче продовжить роботу. Необхідно контролювати перебіг виконання кожного етапу завдання, хвалити за виконане, однак уникати коментарів, на шкал: «Це завдання просте, ти вже не раз його виконував! Подивимося, як ти виконаєш складніше!». Доречно пропонувати завдання, поступово нарощуючи їх складність. За таких умов зосередженість дитини буде максимальна, вона зможе працювати на повну силу своїх інтелектуальних можливостей і розв'язати досить складну задачу або вправу. Поступово увага спадає, дитина стомлюється, тому запропонуйте простіші завдання, насамкінець, дайте знову найпростіше, з яким навіть втомлена дитина може легко впоратися. Виконану роботу обов'язково треба відзначити. Гіперактивні діти із задоволенням роблять те, що у них добре виходить, а труднощі всіяють уникають.

На уроці важливо враховувати особливості працездатності гіперактивної дитини. Мінімальна мозкова дисфункція дуже часто супроводжується цереброастенічними розладами. Тому такі діти гостро реагують на зміну метеорологічних факторів (головними болями), надмірно чутливі до яскравого світла, шуму, задухи. Буває, що працездатність різко знижується без видимих причин. Наприклад, на попередньому уроці дитина добре поводитися, справлялася зі складними завданнями. А вже наступного – поведінка неадекватна, відсутні елементарні знання. Вчитель має навчитися відслідковувати такий стан учня. У цей час не спонукайте робити те, до чого він має докладати значних зусиль. Важливо вчити дитину саму контролювати свій стан, попереджати дорослого про погане самопочуття.

Молодшим школярам властива здатність багато рухатися, тому на уроці вчитель час від часу проводить фізкультхвилинки. Особливо необхідний рух гіперактивним учням. Під час руху дитина «виплескує» енергію, яка накопичується у неї протягом тривалого сидіння за партою. Тому через кожні 15 хвилин дозволяйте їй встати, походити, запропонуйте, наприклад, присісти кілька разів.

Важливо звернути увагу на особливу роль батьків у процесі розвитку гіперактивної дитини. У домашній програмі корекції дітей із синдромом дефіциту уваги і гіперактивності повинен переважати поведінковий аспект, а саме:

1. Зміна поведінки дорослого і його ставлення до дитини:

- проявляйте послідовність у вихованні;
- пам'ятайте, що надмірна балакучість, рухливість і недисциплінованість не є умисними;
- контролюйте поведінку дитини, не нав'язуючи їй жорстких правил;
- не давайте дитині категоричних вказівок, уникайте слів «ні» і «не можна»;
- будуйте взаємини з дитиною на взаєморозумінні і довірі;
- уникайте, з одного боку, надмірної м'якості, а з іншого – завищених вимог до дитини;
- реагуйте на дії дитини несподіваним чином (пожартуйте, повторіть дії дитини, сфотографуйте її, залиште у кімнаті одну тощо);
- повторюйте своє прохання одними і тими ж словами багато раз;
- не наполягайте на тому, щоб дитина обов'язково вибачилась за провину;
- вислухайте те, що хоче сказати дитина;
- для підкріплення, усних інструкцій використовуйте зорову стимуляцію.

2. Зміна психологічного мікроклімату в сім'ї:

- приділяйте дитині достатньо уваги;
- проводьте дозвілля разом;
- не допускайте сварок у присутності дитини.

3. Організація режиму дня і місця для занять:

- встановіть чіткий розпорядок дня для дитини і всіх членів сім'ї;
- частіше показуйте дитині, як, не відволікаючись, краще виконати завдання;
- знижуйте вплив відволікаючих чинників під час виконання дитиною завдання;
- захистіть гіперактивних дітей від тривалих занять на комп'ютері і перегляду телепередач;
- за можливості, уникайте великих скупчень людей;
- пам'ятайте, що перевтома сприяє зниженню самоконтролю і наростанню гіперактивності.

4. Спеціальна поведінкова програма:

- придумайте гнучку систему винагород за добре виконане завдання і покарань за погану поведінку. Можна використовувати бальну або знакову систему, вести щоденник самоконтролю;
- не удавайтеся до фізичного покарання! Якщо є необхідність удатися до покарання, то доцільно використовувати спокійне сидіння у визначеному місці після здійснення вчинку;
- частіше хваліть дитину. Поріг чутливості до негативних стимулів дуже низький, тому гіперактивні діти не сприймають догани і покарання, проте чутливі до заохочень;
- складіть список обов'язків дитини і повісьте його на стіну, підпишіть угоду на певні види робіт;
- виховуйте в дітях навички управління гнівом чи агресією;
- не прагніть запобігти наслідку забудькуватості дитини;
- поступово розширюйте обов'язки, попередньо обговоривши їх з дитиною;
- не дозволяйте відкладати виконання завдання на інший час;
- не давайте дитині доручень, невідповідних її рівню розвитку, віку і здібностям;
- допомагайте дитині розпочати виконання завдання, оскільки це найважчий етап;
- не давайте одночасно декількох вказівок. Завдання, що дається дитині з порушеною увагою, не повинно мати складну конструкцію і складатися з кількох ланок;
- поясніть гіперактивній дитині її проблеми і навчіть з ними справлятися.

Вербальні засоби переконання, заклики, бесіди рідко виявляються результативними, оскільки гіперактивна дитина ще не готова до такої форми роботи. Тож пам'ятайте, що для дитини з синдромом дефіциту уваги і гіперактивністю найбільш дієвими будуть засоби переконання «через тіло»:

- позбавлення задоволення, ласощів, привілеїв;
- заборона на приємну діяльність, телефонні розмови;
- прийом «вимкненого часу» (ізоляція, кут, лавка штрафників, домашній арешт, дострокове відправлення у ліжку);
- чорнильна крапка на зап'ясті дитини («чорна мітка»), яка може бути обмінена на 10-хвилинне сидіння на «лавці штрафників»;
- холдинг, або просте утримання в «залізних обіймах»;
- позачергове чергування на кухні тощо.

Водночас, не поспішайте втручатися в дії гіперактивної дитини директивними вказівками, заборонами і доганами. Ю. С. Шевченко наводить наступні приклади:

– якщо батьків молодшого школяра турбує те, що кожен ранок їх дитина неохоче прокидається, поволі одягається і не поспішає до школи, то не варто давати нескінченні словесні інструкції, квапити і лаяти її. Можна надати дитині можливість отримати «урок життя». Запізнівшись до школи по-справжньому і набувши досвіду пояснень з вчителькою і директором школи, дитина буде відповідальніше ставитися до ранкових зборів;

– пам'ятайте, що з дитиною необхідно домовлятися, а не прагнути зламати її!

Корекція негативних форм поведінки: сприяйте елімінації агресії; навчайте необхідним соціальним нормам і навичкам спілкування; регулюйте її взаємини з однокласниками.

Регулювання очікувань: пояснюйте батькам і навколишнім, що позитивні зміни наступлять не так швидко, як хотілося б; пояснюйте батькам і навколишнім, що поліпшення стану дитини залежить не лише від спеціального лікування і корекції, а й від спокійних і послідовних стосунків.

Пам'ятайте, що дотик є сильним стимулятором для формування поведінки і розвитку навичок навчання. Дотик допомагає поставити якір на позитивному досвіді. Педагог початкової школи у Канаді провів експеримент з дотиком у своєму класі, який підтверджує сказане. Вчителі зосередилися на трьох дітях, які порушували у класі дисципліну і не здавали свої зошити з домашніми завданнями. П'ять разів на день вчитель ніби випадково зустрічав цих учнів і заохочувально торкався їх плеча, кажучи у доброзичливій манері: «Я схвалюю тебе». Коли ж діти порушували правила поведінки, вчителі ігнорували це, немовби не помічали. Впродовж перших двох тижнів всі учні стали добре поводитися і здавати зошити з домашніми завданнями.

Пам'ятайте, що гіперактивність – це не поведінкова проблема, не результат поганого виховання, а медичний і нейропсихологічний діагноз, який може

бути поставлений лише за результатами спеціальної діагностики. Проблема гіперактивності неможливо вирішити вольовими зусиллями, авторитарними вказівками і переконаннями. Гіперактивна дитина має нейрофізіологічні проблеми, справитися з якими самостійно не може.

Наведемо приклади дисциплінарних засобів впливу у вигляді постійних покарань, зауважень:

– якщо 12-річна дитина розбила футбольним м'ячем скло сусідові, то не варто поспішати брати на себе відповідальність за розв'язання проблеми. Нехай дитина сама поспілкується із сусідом і запропонує залагодити свою провину, наприклад, щоденним миттям автомобіля протягом тижня. Наступного разу, вибираючи місце для гри у футбол, дитина знатиме, що відповідальність за прийняте нею рішення несе лише вона;

– якщо в сім'ї зникли гроші, не варто марно вимагати зізнання у крадіжці (не залишайте гроші будь-де, цим ви провокуєте дитину). Поясніть дитині, що сім'я тепер буде позбавлена ласощів, розваг і обіцяних покупок. Це обов'язково надасть свій виховний вплив;

– якщо дитина закинула свою річ і не може її знайти, то не варто одразу ж кидатися їй на допомогу. Нехай пошукає. Наступного разу вона відповідальніше ставитиметься до своїх речей.

Пам'ятайте, що за понесеним покаранням повинно мати місце позитивне емоційне підкріплення, знаки «прийняття». У корекції поведінки дитини велику роль відіграє методика «позитивної моделі», що полягає в постійному заохоченні бажаної поведінки дитини та ігноруванні небажаного. Необхідною умовою успіху є розуміння батьками проблем своєї дитини.

Пам'ятайте, що неможливо досягти зникнення гіперактивності, імпульсивності та неухважності за декілька місяців і навіть за декілька років. Ознаки гіперактивності зникають в міру дорослішання, а імпульсивність і дефіцит уваги можуть зберігатися й у дорослому житті.

Пам'ятайте, що синдром дефіциту уваги і гіперактивності – це патологія, що вимагає своєчасної діагностики і комплексної корекції: психологічної, медичної, педагогічної. Успішна реабілітація можлива за умови, якщо вона проводиться у віці 5–10 років.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Лютова Е. К. Шпаргалка для взорслых: Психокоррекционная работа с гиперактивными, агрессивными, тревожными и аутичными детьми / Е. К. Лютова, Г. Б. Моница. – М. : Генезис, 2000. – 192 с.
2. Практична психологія у початковій школі / Упоряд. О. А. Атемасова. – Х. : Ранок, 2010. – 160 с.
3. Сыротюк А. Л. Синдром дефицита внимания с гиперактивностью. Диагностика, коррекция и практические рекомендации родителям и педагогам / А. Л. Сыротюк. – М. : ТЦ «Сфера», 2002 – 128 с. (серия «Практическая психология»).

